

Laurențiu Nistorescu

Regatul getic în interregnul de dinaintea lui Dromichetes

Abstract: *After the disappearance of King Kothelas, the Kingdom of Getia goes through a period of instability, linked to the expansion of the so-called Macedonian Empire. This historical context favors the complete detachment of the getic state from the Southern Thracian condominium, which reached its peak in the time of Kotys the Great. At the end of this interval will emerge King Dromichetes, the contemporary of Lisimah.*

Keywords: *Kothelas, Dromichetes, geți, Imperiul Macedonean*

Cuvinte-cheie: *Kothelas, Dromichetes, Getae, Macedonian Empire*

Asasinarea lui Filip al II-lea, în 335 î.Hr., nu este de natură să distrugă consecințele politico-juridice ale acțiunilor sale, în particular sistemul de tratate multipartite prin care spațiul balcanic era organizat într-un organism relativ unitar, deși nu omogen (desemnabil prin formula „imperiu macedonean”) și, derivat direct din aceasta, ridicarea la un nivel superior a așezămintelor socio-organizaționale încorporate, marea lor majoritate aflându-se într-un stadiu de organizare statală cu generații sau chiar secole înainte de înscăunarea lui Filip. Situația nu trebuie să surprindă: în această parte de lume, statul era nu doar o realitate socială palpabilă, ci și explicit conștientizată de contemporani - printre aceștia numărându-se, spre exemplu, Aristotel, adus la curtea regală macedoneană chiar de Filip al II-lea, unde va deveni atât institutorul viitorului Alexandru cel Mare¹, cât și teoreticianul unor operațiuni de reorganizare a teritoriilor intrate sub controlul regimului de la Pella. Anterior lui Filip al II-lea, între Macedonia, Tracia, Geția și celelalte formațiuni etnice din proximitatea domeniilor urbane grecești nu se pot constata diferențe majore în planul așezămintelor social-politice; la fel de adevărat este însă că, fără a fi cu totul deconectată de procesele ce tulburau în acel răstimp Peninsula Balcanică (așa cum, de altfel, am arătat mai sus), regatul getic rămânea la periferia acestor procese. Așa stând lucrurile, următoarele două momente care-i implică în mod nemijlocit pe geți - incursiunea lui Alexandru cel Mare și campania eșuată a lui Zopyrion - pot și trebuie să fie analizate și sub aspectul reflectării stării de fapt din acest regatul dunărean.

1. În vara anului 342 î.Hr., Aristotel - fiu al medicului personal al regelui Amyntas al III-lea - este angajat de Filip al II-lea ca tutore al lui Alexandru, funcție în care va rămâne până în anul 335 î.Hr.

În luna octombrie a anului 336 î.Hr., Filip al II-lea este asasinat, la Aegae, de către Pausanius, tronul vacant fiind ocupat imediat de către fiul său Alexandru. Preocupat să asigure integritatea domeniului preluat ca moștenire de la Filip, de îndată ce primește recunoașterea ca hegemon din partea Ligii de la Corint, acesta se lansează, încă din primăvara anului următor, într-o amplă campanie de asigurare a dominației macedoneene în nordul Peninsulei Balcanice - context în care, la zece zile după plecarea din Amphipolis, traversează Munții Haemus și, după ce susține o bătălie de mică anvergură (dar semnificativă pentru situația politică a momentului) cu tracii, pătrunde în teritoriul triballilor pe cursul râului Lyginos². În acest moment, rege al triballilor este Syrmos - din

textul lui Arrian fiind deductibil faptul că acesta se află la domnie de mai multă vreme³; în vreme ce cea mai mare parte a triballilor s-a dispersat, pentru a nu suporta șocul militar al expediției, Syrmos și o parte a supușilor săi s-au refugiat pe o insulă din mijlocul Dunării, situată în imediata apropiere a unei cetăți slab întărite a geților. După câteva confruntări minore cu tribalii, Alexandru încearcă să debarce pe ostrovul în cauză, dar numărul mic al ambarcațiunilor de care dispune și, mai ales, concentrarea pe celălalt mal al fluviului a unui corp de 14.000 de luptători îi compromise acțiunea⁴ și-l determină să-și modifice planurile. Astfel, el organizează traversarea peste noapte a fluviului, scop în care a rechiziționat de la localnici monoxilele necesare, și lansează un atac rapid asupra corpului armat getic, despre care ni se spune că era format din 10.000 de pedestrași și 4.000 de călăreți - o cifră net superioară efectivului macedonean transportat peste fluviu, estimat, tot de Ptolemaeus Lagi, la 4.000 de luptători pedestri și 1.500 de călăreți⁵. Oastea getică se repliază în fața atacului (manevră pe care macedoneenii o vor prezenta drept semnul victoriei, deși tot ei menționează că militarii geți sunt preocupați în acea fază a confruntării de evacuarea populației civile din cetatea apropiată), iar detașamentul condus de Alexandru renunță la atac și se limitează la a prăda și incendia cetatea, pentru a se grăbi apoi să se întoarcă la sud de fluviu⁶, unde - iarăși

2. Ptolemaeus Lagi, cf. Arrian I, 2,1. În reconstituirea propusă de Vasile Pârvan (Getica 1982, pg. 33), care apreciază că ținta campaniei lui Alexandru a constituit-o capitala triballă Oescus, acest râu a fost identificat cu Yantra; alte interpretări indică actualele râuri Osum sau Vit (la vest), respectiv, Lom (la est), localizări cu consecințe asupra plasării punctului de întâlnire cu geții.

3. Arrian I 2,2 - 7: Din mențiunea „*Syrmos, regele triballilor; aflând de mult timp de expediția lui Alexandru...*” deducem că Syrmos se afla la domnie cu destulă vreme înaintea declanșării evenimentelor, prezumabil chiar înainte de urcarea pe tron a lui Alexandru - ceea ce limitează semnificativ posibilitatea ca Rex Histrianorum să fie un rege al triballilor

4. Arrian I, 3,3-4

5. Arrian I, 3,6. Izvorul antic indică și numele comandantului falangei macedoneene: Nicanor - în schimb, tăcere suspectă în ceea ce privește identitatea comandantului importantului dispozitiv militar getic.

6. Arrian I, 4, 1-5

un detaliu interesant! - se mulțumește să încheie o înțelegere cu solia regelui Sirmos, pe care nici nu l-a prins, nici nu l-a înfrânt, plecând apoi spre ținuturile agrienilor și paeonilor. Evenimentele cu care tânărul urmaș al lui Filip al II-lea trebuie să se confrunte în continuare pun în evidență persistența acelorași aranjamente de solidaritate care existau și pe acestuia din urmă, și mai înainte, în vremea lui Kotys I. Amintim, în acest sens, faptul că, profitând de ocuparea lui Alexandru pe teatrul de război din nordul dunărean, tebanii (aliați tradiționali ai traco-geților) se răscoală împotriva suzeranității macedoneene - din nefericire pentru ei, doar pentru a suporta o înfrângere categorică.

În ceea ce privește forța getică pe care a avut-o de înfruntat Alexandru, vom sublinia, pentru început, faptul că însuși Ptolemaios Lagi consemnează o categorică superioritatea numerică a geților (10.000 de infanteriști și 4.000 de călăreți) față de contingentul cu care Alexandru a traversat fluviul (4.000 de infanteriști și 1.500 de călăreți). Diferența este, în sine, de natură să pună sub semnul întrebării pretenția sursei macedoneene privitoare la succesul militar înregistrat - pe de o parte, pentru că dacă resursele militare getice s-ar fi limitat la cei 14.000 de luptători, iar obiectivul tactic al lui Alexandru ar fi fost înfrângerea geților, nu există explicație la faptul că regele macedonean nu a revenit pe malul nordic cu grosul trupelor⁷, iar pe de altă parte, așa cum am observat mai sus, obiectivul principal al operațiunii de la Dunăre (supunerea triballilor) nu a fost atins. Apare limpede că detașamentul getic ce i s-a opus lui Alexandru nu reprezenta decât avangarda unei armate mult mai consistente⁸, un fel de regiment grăniceresc cu baza în așezarea fortificată menționată⁹, instalat în zonă cu mult înaintea profilării amenințării macedoneene - și nu ca forță de ocupație, ci ca stăpâni legitimi ai teritoriilor de pe malul nordic al fluviului, unde se comportă ca autoritate responsabilă față de proprii suptși.

Cea dintâi constatare de făcut, de îndată ce ne depășim caracterul partizan al sursei macedoneene, este faptul că, în pofida unei campanii de aproape trei săptămâni, armata lui Alexandru nu reușește să modifice starea de lucruri de la nord de Munții Haemus: dincolo de simbolice daruri și schimburi de solii, nu recunosc suzeranitatea macedoneană nici triballii lui Sirmos, nici neamurile învecinate cu aceștia - și cu atât mai puțin geții. Este, desigur, tentant să vedem în această precipitată „retragere strategică” a lui Alexandru din zona Dunării efectul etalării de forță militară a geților; trebuie să luăm însă în calcul posibilitatea ca, în adoptarea deciziei lui Alexandru, să fi cântărit ca factori decisivi atât deranjanta prezență a celților, cât și preocuparea de a-și prezerva forțele, în jocul strategic din cuprinsul spațiului balcanic. Raportându-ne la acest joc strategic, avem a observa că Alexandru urmează, în campania sa militară de afirmare a suveranității asupra „imperului macedonean” pe care l-a moștenit de la tatăl său, același algoritm politic pe

7. Armata care l-a însoțit pe Alexandru Macedon în campania balcanică se cifra la 25.000 de infanteriști și 5.000 de călăreți (Ashley 2004, pg. 171, citându-l pe Hammond 1981, pg. 41)

8. Cu certitudine, o asemenea forță a existat, fie și doar în sensul că putea fi ușor mobilizată: așa cum vom vedea în „chestiunea Zopyrion”, oștirii de 30.000 de luptători cu care guvernatorul Pontului a traversat Dunărea i-a fost contrapusă, la scurt timp după momentul Alexandru, o forță suficient de importantă pentru a transforma acțiunea acestuia într-un dezastru militar

9. Două sunt argumentele pentru care considerăm că cetatea getică amintită de Ptolemaios Lagi era garnizoana avangardei getice: primul, faptul că oastea getică a putut intra în acțiune imediat, în pofida încercării lui Alexandru de a-i surprinde pe geți printr-un atac de noapte, iar al doilea, că preocuparea militarilor geți pentru evacuarea civililor din cetate se poate justifica prin grija de a-i pune la adăpost pe cei apropiați

care-l urmasese campania matrimonială a lui Filip al II-lea: fără îndoială, în ansamblul motivațiilor care l-au determinat pe Alexandru să plece din Pella spre nord-vestul și nordul spațiului balcanic¹⁰ s-a înscris și obiectivul inhibării eventualelor revendicări pe care ceilalți moștenitori, reali sau fictivi, generați de caruselul căsătoriilor tatălui său, le-ar fi putut formula. În acest context putem interpreta și manevra de tatonare a regatului getic (la urma urmei, de aici provenea Meda, fiica lui Kothelas, principala adversară din „haremul” de la Pella a mamei lui Alexandru, Olimpia); aceasta ar putea constitui, de altfel, o explicație adiacentă a „discreției” pe care aghiotantul tânărului rege, generalul-cronicar Ptolemaios Lagi, o manifestă în legătură cu identitatea comandantului aflat în spatele consistentului detașament getic cu care s-au confruntat macedoneenii¹¹ - în logica relațiilor de la curtea regală, consemnarea numelui pretendentului¹² ar fi echivalat cu recunoașterea calității acestuia.

Nu putem ignora însă și o altă explicație pentru ciudata omisiune a numelui conducătorului getic: posibilitatea ca, la acel moment, să nu fi existat un rege al geților. Ne aflăm, să nu uităm, la doar câteva luni după asasinarea lui Filip al II-lea, suveran care (conform scenariului reconstituit mai sus) își exercita autoritatea și asupra regatului de la Dunărea de Jos, în calitate de moștenitor formal legitim al regelui Kothelas, cel răposat la 340 î.Hr.. Ca și în alte momente din istoria sa de până atunci (vom vedea că situația se va repeta și în secolele următoare), regatul Geției pare să se fi aflat într-o uniune personală cu entitatea statală de la sudul Munților Haemus - stare de fapt care făcea necesară desemnarea, printr-un procedeu sau altul, a unui rege propriu (sau care oculta regele propriu, devenit de facto vasal al celui ce exercita puterea reală). Dispariția fizică a lui Filip deschidea, firesc, problema succesiunii, problemă care se punea chiar și în situația în care nu exista un pretendent la succesiunea lui acestuia, prin Meda, ori a lui Kothelas. Această stare de lucruri aruncă o lumină nouă asupra regatului getic: dacă acesta era capabil să mobilizeze o forță armată importantă chiar și în absența unui titular al puterii politice, înseamnă că aranjamentele

10. Incotestabil, principalele motivații le-au constituit reafirmarea suveranității curții de la Pella asupra „imperului macedonean” construit de Filip al II-lea și punerea în mișcare a mecanismelor de recrutare pentru iminenta confruntare cu Persia

11. Vorbim de „discreție” și de „împrejurare ciudată” în legătură cu omisiunea sursei macedoneene de a-l numi pe adversarul getic al lui Alexandru, în raport cu abundența detaliilor despre raidul de la nord de Dunăre: dacă în privința conducătorului geților se păstrează tăcere, în schimb, sunt consemnate cu acuratețe efectivele militare, elemente de topografie, detalii ale manevrelor militare și numele comandanților macedoneeni implicați: Alexandru însuși, dar și Nicanor (comandantul falangei), Meleagru și Filip.

12. Formulând acest raționament, nu stipulăm că a existat efectiv un atare pretendent getic (care să invoce descendența din Kothelas ori, înrudirea, prin Meda, cu Filip al II-lea), ci doar admitem că există și o asemenea posibilitate

de putere dintre clanurile aristocratice getice - instituțiile adică - erau deja, la acea dată, depersonalizate. Or, o atare situație caracterizează doar construcțiile statale care au atins o anumită maturitate a parcursului lor evolutiv.

La doar patru ani¹³ după raidul de-o zi al lui Alexandru în teritoriul geților, organismul politic al acestora are ocazia să-și etaleze din nou reductibilul dispozitiv militar, confirmând astfel soliditatea structurii statale a regatului de la Dunărea de Jos. Prilejul este oferit de expediția pe care o întreprinde, la nordul gurilor Dunării, generalul macedonean Zopyrion. Acesta fusese instalat ca strateg (gubernator militar) al Pontului și Traciei în anul 331 î.Hr., după ce predecesorul său Memnon, implicat într-un complot împotriva regelui Alexandru, fusese înlăturat prin intervenția unui alt general, venerabilul Antipater. Pe fondul tulburărilor din spațiul balcanic, iscate în contextul plecării lui Alexandru Macedon spre Persia¹⁴, Zopyrion lansează, în 331 î.Hr., o expediție de pedepsire a Olbiei, placa turnantă a conspirațiilor ce-i asociau pe sciți și geți manevrelor Atenei, angajând în operațiuni un efectiv de 30.000 de militari, cu care trece în nordul gurilor Dunării, pacifică Tyrasul¹⁵ și asediază cetatea de la gurile Niprului. Pentru a face față asediului macedonean, Olbia apelează la măsuri extraordinare: eliberarea sclavilor, ștergerea datoriilor cetățenilor săraci și - ceea ce ni se pare interesant, având în vedere numărul mare de aristocrați sciți și traco-geți atestați anterior ca rezidând în cetate - acordarea de drepturi cetățenești tuturor străinilor din interior¹⁶. Ne oprim asupra acestui aspect pentru a face următoarea observație: măsurile excepționale la care Olbia se vede nevoită să recurgă constituie un argument suplimentar pentru prezumția că puterea tradițional garantă a securității cetății, sciții, nu mai constituia, la acea dată, o forță de protecție suficientă - ceea ce nu poate să ne mire, având în vedere cele expuse mai sus în contextul episodului implicându-l pe Atheas. Aflat în imposibilitate de a supune cetatea Olbiei într-un răstimp rezonabil, fără îndoială că și constrâns de precipitarea altor evenimente din sudul spațiului balcanic¹⁷, Zopyrion renunță

13. În ce privește data la care s-a petrecut expediția, estimările din istoriografia română și străină au oscilat între anul 331 (A. Avram) și 326 î.Hr. (Possenti, Al. Suceveanu). Opinăm aici pentru anul 331 î.Hr., din considerente pe care le vom expune în continuare, fără a considera însă că problema este definitiv tranșată - dar apreciind ca decisive în chestiune sincronismele pe care le stabilește A. Avram, mai ales pe baza textului lui Iustinus IX, 3, 1-3 (cf. A. Avram, Gh. Poenaru-Bordea, Coloniile grecești din Dobrogea, în *Istoria românilor I/2000*, pg. 596)

14. Printre mișcările care au contestat autoritatea lui Alexandru sau, mai general, suveranitatea curții de la Pella în cuprinsul «imperului macedonean» pot fi amintite rebeliunea strategului Memnon, insurecția condusă de regele Agis al Spartei, cea avându-l în frunte pe regele trac Seuthes al III-lea, și conspirațiile centrate la Atena, de care sunt legate, într-un fel sau altul, acțiunile sciților, geților, tracilor lui Seuthes și, mai ales, atitudinile emporiilor pontice grecești, în frunte cu Olbia, Tyras și Histria.

15. În legătură cu campania lui Zopyrion este pusă (de către N.M. Sekerskaya, în Gocha R. Tsetskhladze (ed), *North Pontic Archaeology 2001*, pg. 86), și distrugerea suferită de emporia Nikonion (vezi și A. Avram, Gh. Poenaru-Bordea 2000, pg. 596-597). Situată la gurile Nistrului, în imediata vecinătate a Tyrasului, această distrugere pare să fi scos din ecuația expediției cetatea de la limanul Nistrului, dacă aceasta a fost în vreun fel implicată

16. Macrobius, *Saturnaliile* I.2.33, cf. De Ballu 1972, pg. 68-69, care optează de asemenea pentru datarea expediției în 331 î.Hr.

17. Dacă insurecția regelui spartan Agis fusese înfrântă de contingentele aflate sub comanda generalului Antipater, alianța stabilită de regele trac Seuthes al III-lea cu Atena (prin intermediul fiului său Rhebulos, care primise cetățenie ateniană încă din iunie 330 î.Hr. - cf. Heckel 2006, pg. 248 & pg. 273) crea o nouă situație periculoasă în teritoriul de competență al lui Zopyrion

la asediu și face calea îndărăt, dar este atacat de geți și, în condițiile vremii neprielnice care-l împiedică să se retragă la sud de fluviu¹⁸, este nimicuit cu întreaga sa oaste.

Este cât se poate de evident faptul că armata care l-a lichidat pe Zopyrion este una și aceeași cu cea care, patru ani mai devreme, îl determinase pe Alexandru să-și limiteze intervenția la nordul Dunării¹⁹: o armată al cărui nucleu de cavalerie putea asigura deplasarea eficientă pe distanțe apreciabile și care - putem constata - controla întinse teritorii pe malul stâng al fluviului. Desigur, nu mai există temeuri care să ne facă să credem că, în cei patru ani care s-au scurs de la confruntarea cu Alexandru, problema succesiunii la tronul getic n-ar fi fost în vreun fel rezolvată; este adevărat că nici de această dată izvoarele nu rețin numele regelui care deținea comanda (efectiv, în fruntea oștii, sau doar politic, este mai puțin relevant), însă - prin contrast cu textul relatând aventura lui Alexandru Macedon, a cărui acuratețe permite evaluarea și compararea detaliilor - în acest caz avem de-a face cu adnotări discontinui, așezate în contexte având cu totul alte obiective decât relatarea exactă a campaniei lui Zopyrion. Că acest rege domnind peste geți nu putea fi, din nou, unul dintre regii tracilor odryși, suntem asigurați din precizarea lui Curtius Rufus²⁰ (164: „Seuthes, odrysul, după ce a aflat de acest dezastru, i-a îndemnat pe ai săi la defectiune” - adică la contestarea autorității macedoneene asupra Traciei propriu-zise. Să ne amintim, Zopyrion este guvernator al Pontului și Traciei, calitate în care, după reafirmarea autorității macedoneene de către Alexandru, Seuthes al III-lea îi datora supunere. Acest conflict în care se poziționează regele odrys față de autoritatea macedoneană, în urma acestei „defecțiuni” ce valorifica victoria geților, va fi stins abia în 323/322 î.Hr., când Lisimah va invadea Tracia, obligându-l pe Seuthes să-i recunoască suzeranitatea. La acea dată, după cum vom vedea, asupra geților va domni energic Dromichetes, pe care - în contextul tulbure al luptelor din spațiul balcanic în vremea diadohilor, dar și urmând tradiția condominium-ului traco-getic - unele surse îl vor prezenta ca odrys. La limită, putem lua în calcul posibilitatea ca Dromichetes să-și înceapă domnia chiar în acest răstimp: către anul 300 î.Hr., când se va confrunța cu Lisimah, el va avea o vârstă relativ înaintată și, în pofida episodului anecdotic al ospățului, o autoritate necontestată - dar, în acest scenariu, ar însemna să admitem că, la data urcării pe tron, după anul 335 î.Hr., ar fi fost doar un adolescent. Dacă nu Dromichetes se afla pe tron în momentul înfrângerii lui Zopyrion, între momentul vacantării tronului prin moartea lui Kothelas și ascensiunea regală a acestuia ar fi loc de o singură și relativ scurtă domnie. Cert este faptul că și într-un caz, și în celălalt, instrumentul autorității și legitimării regale trebuie identificat în forța unui organism militar care, după cum am văzut, a reușit să se impună pe plan extern în cel puțin două confruntări majore, la distanță de numai patru ani una de alta.

18. Cf. Curtius Rufus X,1: „Zopyrio, Thraciae praepositus, cum expeditionem in Getas faceret, tempestatibus procellisque subito coortis...”

19. Nu este nici o contradicție între nota lui Iustinus (XII, 2 16) că Zopyrion „a dus război împotriva sciților” și precizarea lui Rufus (X,1) că expediția s-a făcut contra geților („expeditionem in Getas”): după cum a arătat încă Vasile Pârvan (Getica, 50), terminologia „scit, Sciția” dobândise deja un conținut aproape exclusiv geografic

20. Curtius Rufus X,1

Bibliografie selectivă

Volume, sinteze

Ashley 2004

Ashley, James R., *The Macedonian Empire: The Era of Warfare Under Philip II and Alexander the Great, 359-323 B.C.*, Ed. McFarland, Jefferson

Borza 1992

Borza, Eugene N., *In the shadow of Olympus: the emergence of Macedon*, Ed. Princeton University Press

De Ballu 1972

De Ballu, Eugène Belin, *Olbia: cité antique du littoral nord de la mer Noire*, Ed. Brill Archive, Leiden-Boston-Koln

Heckel 2006

Heckel, Waldemar, *Who's who in the age of Alexander the Great*, Ed. Wiley-Blackwell

Istoria Românilor I 2001

Petrescu-Dâmbovița, Mircea, Vulpe, Alexandru (coord.), *Istoria românilor - vol. I*, Academia Română, Secția de Științe Istorice și Arheologie, Ed. Enciclopedică, București

Lewis 2000

Lewis, D.M. (ed.), *The Cambridge ancient history: The fourth century B.C.*, vol. VI, Ed. Cambridge University Press, Cambridge

Lund 1992

Lund, Helen Sarah, *Lysimachus: A Study in Early Hellenistic Kingship*, Ed. Routledge, London/New York

Pârvan 1982

Pârvan, Vasile, *Getica, o protoistorie a Daciei*, Ed. Meridiane, București

Tsetsckhladze 2001

Tsetsckhladze, Gotcha R. (ed), *North Pontic Archaeology. Recent Discoveries and Studies*, Ed. Brill Archive, Leiden-Boston-Koln

Articole

Avram 2001

Avram, A., *Istoria politică a coloniilor grecești*, în *Istoria românilor - vol. I*, în Ed. Enciclopedică, București

Avram – Poenaru Bordea 2001

Avram, A., Poenaru Bordea, Gh., *Coloniile grecești din Dobrogea*, în *Istoria românilor - vol. I*, în Ed. Enciclopedică, București

Babeș 2001

M. Babeș, *Spațiul carpato-dunărean în secolele III - II a.Chr.*, în *Istoria românilor - vol. I*, în Ed. Enciclopedică, București